

• פרק ב •

מעלת הנזיר גבוהה ממעלת הכהן הגדול

מדברי חכמים במדרש משתמע שקדושת הנזיר והכהן הגדול שווה. הבנה זו מעוררת קושי לאור הבדלי ההלכות והדינים הקיימים ביניהם, וכפי שיבואר להלן. ואכן, בתורת הקבלה נאמר שמדרגת הנזיר גבוהה מזו של הכהן הגדול, מה שמתיישב היטב עם הבדלי ההלכות והמנהגים ביניהם.

בפרק זה נברר את השווה ואת השונה בין הנזיר לכהן הגדול, הן ברובד ההלכה המעשי, והן ברובד הפנימי, מצד קדושתם ומעלתם, וכן נברר מעלתו של מי גדולה יותר.

א. המקורות במדרש והקשיים המתעוררים בעניין

נאמר במדרש (פסיקתא זוטריתא פר' נשא צא,ב): "ולמה נסמכה פרשה זו [פרשת הנזיר] לפרשת כהנים? לפי שקדושת נזיר כקדושת כהן גדול".

נמצא אפוא, שהעובדה שפסוקי ברכת הכהנים בתורה באים מיד לאחר פסוקי מצוות הנזירות היא לדעת חכמים, כדי ללמדנו שקדושת הנזיר שווה לקדושת הכהן הגדול. קביעה זו מעוררת תמיהה, שכן ניתן היה להשוות את הנזיר לכהן הדיוט, שפסוקי ברכת כהנים נוגעים אליו בדיוק באותה מידה שהם נוגעים לכהן הגדול, ומדוע אם כן בחרו חכמים להשוות את הנזיר לכהן הגדול דוקא?

מתברר לנו מכך, שאין שום הו"א להשוות את הנזיר לכהן הדיוט, ואם כבר שייך להשוות בין כהנים לנזיר – הרי זה השוואה של הנזיר לכהן הגדול.

השוואה זו מובאת במדרש נוסף (במדבר רבה, פרשה י אות יא), ובצורה מפורטת יותר, וזו לשון המדרש:

"כל ימי הזירו לה' – בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, זה לפי שמזיר את עצמו מן היין ונוהג צער בעצמו שלא יגלח ראשו כדי לשמור עצמו מן העבירה, אמר הקב"ה הרי הוא חשוב לפני ככהן גדול, מה כהן גדול אסור ליטמא לכל המתים אף נזיר אסור ליטמא לכל המתים.

מה בכהן גדול כתיב (ויקרא כא, יב) 'כי נזר שמן משחת אלהיו עליו', אף בנזיר הוא אומר 'כי נזר אלהיו על ראשו', מה בכהן כתיב (דברי הימים א כג, יב) 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים', אף נזיר נקרא קדוש שנאמר 'כל ימי נזרו קדוש הוא לה'."

אלא שדברים אלו מעוררים תמיהה, שכן אף שבדיני טומאה וטהרה הנזיר והכהן הגדול שווים, שכן לשניהם אסור להיטמא אפילו לקרובי משפחתם, כאב, אם, אח או אחות וכדו',¹⁹⁹ אך ביחס לשאר הדינים הנוהגים בנזיר, כאיסור לשתות יין ולאכול ענבים, וכן ביחס לחובתו של הנזיר לגדל את שערו פרע – באלו הכהן הגדול שונה, שהרי לכהן הגדול מותר לשתות יין שלא בשעת עבודתו, וכן לאכול ענבים. ובאשר לעניין השיער, הרי שבזה הוא הפוך מהנזיר: קדושת הנזיר מתבטאת בשערו הארוך דווקא, כאמור בפרק הקודם, וככתוב: "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו", כשהשיער הארוך מבטא את מדרגת הנזיר ואת היותו מרכבה לפרצוף אריך אנפין הנראה בחזון הנבואי כבעל שיער ארוך (זוהר פר' נשא), ואילו לכהן הגדול יש איסור תורה לגדל את שיערו פרע, אפילו בשעת אבלותו, ככתוב (ויקרא כא, י): "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים, את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם".

לאור הבדלים אלו יש לשאול: כיצד השוו חכמים את קדושתם של הכהן הגדול והנזיר?! הרי השיער הארוך של הנזיר מבטא את קדושתו המיוחדת, ואילו הכהן הגדול אסור בתכלית בגידול שער ארוך!

אמנם, ניתן היה לטעון שקדושתם שווה, מאחר ודינם שווה באיסור להיטמא למתים, שלשניהם אסור להיטמא אפילו לקרובי משפחתם מהדרגה הראשונה, כאמור לעיל. אלא שאיסור זה מביא למכנה משותף ביניהם בעניין הטהרה, הקודמת לקדושה. אך באשר לעצם הופעת הקדושה עליהם, בזה הם שונים מאוד, שכן קדושת הנזיר מופיעה עליו דרך שיערו, ואילו קדושת הכהן הגדול לא רק שאינה תלויה בשיער, אלא שהשיער הוא אף מנוגד לה.

199. לעומת זאת, כן מצאנו הבדל ביניהם במקרה ששניהם הולכים יחדיו ומוצאים מת מצוה, ואז רק לאחד מהם מותר להיטמא לו: לדעת חכמים הנזיר הוא זה שחייב להיטמא למת מצוה, ואילו ר' אליעזר סובר שהכהן הגדול הוא זה שצריך להיטמא למת מצוה ולא הנזיר, שקדושתו גדולה יותר מזו של הכהן הגדול (משנה נזיר ז, א).

ממילא יש לשאול על דברי המדרש: כיצד השווה את קדושת הנזיר והכהן הגדול? דברים אלו יתבררו להלן.

ב. ההבדלים בין הנזיר לכהן הגדול בעניין כל היוצא מן הגפן

בפרק הקודם (פרק א – קדושת הנזירות ומדרגתה) הבאנו את דברי הזוהר הקדוש בפרשת נשא, המתקשה: מדוע הנזיר אסור גם באכילת ענבים, ואינו כמו הכהן המותר באכילתם? לאור דברי הזוהר (שם) מתברר, שיש הבדל יסודי בין הנזיר לבין כהנים ככלל, ובינו לבין הכהן הגדול בפרט:

הנזיר אסור לא רק בשתיית יין אלא גם באכילת ענבים, כי מתפקידו לתקן את חטא אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת שהיה גפן (זוהר שם). לכן, מה שאסור לו הוא כל מה שבא מהגפן, אך הוא יכול, אם ירצה, לשתות משקה משכר אחר, כל עוד אינו עשוי מענבים, כליקר רימונים, ליקר תמרים וכו'.²⁰⁰ לעומת זאת, הכהנים מותרים באכילת ענבים, כי הם אינם צריכים לתקן ישירות ובאופן מכוון את חטא אדם הראשון, ומה שנאסר עליהם לשתות יין או כל משקה משכר אחר הוא דווקא בשעת העבודה במקדש, כדי שלא ישתכרו ויפגעו בעבודה, אך שלא בשעת העבודה – מותר להם לשתות יין.

נמצא אפוא, שאיסור שתיית היין ואכילת הענבים בנזיר הוא איסור עצמי, מהותי, ואילו בכהן הוא אינו איסור עצמי, אלא אמצעי לשמור על צלילות הדעת וכשרות העבודה של הכהן.

ובכל זאת, שונה דינו של הכהן הגדול מדין שאר אחיו הכהנים בעניין זה, שכן הוא חי במקדש, ונמצא בו רוב זמנו, והוא חייב לשמור על צלילות דעתו זמן רב במשך ימי חייו, עד שחכמים ראו לנכון להשוות את הנזיר אליו מצד איסור שתיית היין, וכפי שיתברר להלן.

200. ראה על כך בשער א פרק ד.

ג. איסור השכרות בכהן גדול כמוהו כאיסור גידול שערו פרע

כתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש (א,י):

"כשם שאין הכהנים מוזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש, ולכך נאמר בו: 'את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום'."

מפורש אפוא בדבריו, שיש הבדל בין כהן גדול לכהן הדיוט בעניין איסור גידול שער הראש: בכהן הדיוט האיסור נוהג רק בשעת העבודה במקדש, ואילו בכהן גדול איסור זה נוהג כל ימי היותו כהן גדול, כי הוא תמיד במקדש.

ונראה לענ"ד, שכך הוא הדין גם באשר לאיסור שתיית היין, שכיוון שהכהן הגדול נמצא כל הזמן במקדש, ועליו להיות ראוי ומוכן לעבוד בכל עת שידרש, וכן עליו להיות ראוי להורות תורה והלכה בכל זמן ועת – עליו להישמר משתיית יין ומשיכרות, ובזה הוא דומה לנזיר, כאמור בדברי המדרש כדלעיל.

אלא שעדיין הוא רק דומה לנזיר, ולא כמותו לגמרי, כי עדיין אין דיניהם שווים לגמרי:

א. הכהן הגדול מותר בשתיית יין בלילות, שאינו זמן עבודה, כמו אנשי המשמר האסורים בשתיית יין ביום אך מותרים בלילה (רמב"ם ביאת מקדש א,ו).

ב. לכהן הגדול מותר לאכול ענבים, ולנזיר אסור, וכפי שכתבנו לעיל.

ונראה לענ"ד, שכיוון שסוף סוף הכהן הגדול נמצא וחי רוב ימיו במקדש, הרי שברוב ימיו הוא אסור בשתיית יין, וייתכן שאיסור זה נוהג גם ביום השבת ובחגים, ואסור לו לקדש על היין, אלא יקדש על הפת, כדי שישאר צלול בדעתו, שמא ידרש לשאלה בהלכה בהלכות עבודת הקרבנות, או שמא יצטרך לעבוד בשבת עצמה או בחג.²⁰¹

201. עניין זה דורש בדיקה הלכתית יסודית, ויתבאר בע"ה בכרך ב' של הספר 'נזיר אלהים' שיעסוק אי"ה בהלכות הנזירות בזמן המקדש שייבנה במהרה בימינו אמן.

ולכן נראה לענ"ד, שלאור כל הנ"ל השוו חכמים את הנזיר לכהן הגדול, ואף שמצד אחד אין דיניהם שווים לגמרי, מכל מקום מצד שני החפיפה ביניהם גדולה מאד, וזה מצדיק בעיני חכמים את השוואת קדושתם אחד לשני.

אלא שתורת הסוד מגלה לנו, שקדושת הנזיר גבוהה מזו של הכהן הגדול, ומכאן שחכמים במדרש דיברו באופן כללי, אך כשיוורדים לפרטים ומסתכלים בהסתכלות עמוקה וחודרת, מגלים שמעלת הנזיר גבוהה מזו של הכהן הגדול, מה שאכן נובע מההבדל בשיעורם, וכדלהלן.

ד. הנזיר מושרש בכתר והכהן הגדול בחכמה

אמנם, יש מרבתינו הראשונים והאחרונים שאכן השוו את קדושת הנזיר לזו של הכהן הגדול, על פי המדרשים הנ"ל, כגון הרמב"ם (מורה נבוכים ג,מח), שכתב:

"וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא – הפרישות מן היין, אשר הפסיד הראשונים והאחרונים, רבים ועצומים כל הרוגיו, 'וגם אלה ביין שגו' (ישעיה כח,ז), ובא מדין הנזירות מה שתראה מאיסור 'כל אשר יצא מגפן היין' (שופטים יג,יד) להרחקה יתרה, עד שיספיק לאדם ממנו הדבר הצריך, כי הנשמר ממנו נקרא 'קדוש', והושם במדרגת כהן גדול בקדושה עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו. זאת הגדולה – מפני שפרש מן היין".

כך גם סובר האלשיך הקדוש, כפי שכתב בפירושו לתורה (פר' נשא):

"כי הנה ביד כל איש ואיש לפרוש מענייני העולם ולקדש עצמו [ע"י הנזירות] עד גדר שבטוב בחירתו קדוש יאמר לו, וככהן גדול אשר לא יטמא לאביו וכו' גם הוא יחשב. ועוד לו, כי הנה בכהן גדול נאמר (ויקרא כא יב): 'כי נזר שמן משחת ה' על ראשו', מיוחס הדבר אל מה שחוץ ממנו, הוא השמן, אך בזה [בנזיר] לא יתיחס כי אם אל עצמו, כי דבק בו הוא ית' לאמר עליו: 'כי נזר אלהיו על ראשו'... הנה הורה הוא ית' כי חיוב מוטל על גדול הדור להזהיר אותם לפרוש ולקדש את עצמם גם במותר להם למען זכותם לקדשם עד יהיו קדושים לה'... וכוונתו ית' להודיע כי יש לאל יד כל איש ישראל לעשות עצמו בבחירתו ככהן גדול..."

אלא שאם נשים לב נראה שלמרות שהאלשיך הקדוש השווה את מעלת הנזיר למעלת הכהן הגדול, הוא עצמו מציין שיש הבדל בנזר שיש על ראש כל אחד מהם: אצל הנזיר זהו נזר עצמי – השיער, שהוא חלק מהנזיר עצמו, ואילו אצל הכהן הגדול זהו נזר חיצוני – השמן שמושחים על ראשו.

ואכן, חכמי הסוד וגדולי החסידות ראו בהבדל הזה שביניהם הבדל מהותי מאד, המבחין בין מדרגתם ומביא לכך שקדושת הנזיר גבוהה מזו של הכהן הגדול.

וכך כתב רבינו בחיי (במדבר ו,ב):

”איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר... וזהו לשון 'פליא' – יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכין אחר תאותם וזה פורש מהתאוות, וזהו לשון נזיר, מלשון (ויקרא כב,ב) 'וינזרו מקדשי בני ישראל', שהוא לשון הפרשה. או יהיה 'נזיר' מלשון (שמות לט,ל) 'נזר הקודש', 'כי נזר אלהיו על ראשו', והוא ענין עטרה וכתר מלכות, ונקרא בשם הזה על שם שהוא מלך מולך על התאוות הפך משאר בני העולם שהם עבדי התאוות. ועל דרך הקבלה: 'איש כי יפליא לנדור נזיר' – כבר בארתי לך בסדר אמור, כהן גדול דוגמת מי הוא, הנה הנזיר למעלה ממנו, כי הוא למעלה מן המדות דבק בעצם הרחמים העליונים, ולפי שהוא מוכתר במעלת הנזירות, נקרא 'נזיר' מלשון כתר, וזהו 'כי נזר אלקיו על ראשו'... והבין כל זה כי הנזיר בשערותיו הוא מעין דוגמא של מעלה... ועל ההיות האלו אמר שלמה (שיר השירים ה,יא) 'קוצותיו תלתלים', וכן בדניאל (ז,ט) 'ושער ראשה כעמר נקא', וזה מבואר”.

כלומר, דווקא שעריו של הנזיר הוא המביא לכך שמעלתו גדולה מזו של הכהן הגדול, כי בשעריו הוא מעין דוגמא של מעלה, מעין דמותו של פרצוף אריך אנפין, כאמור לעיל בפרק א'.

כך כותב גם ה'שפת אמת', וזו לשונו (במדבר ו):

”ולכן הנזיר שפורש עצמו מתאות העוה”ז זוכה לקדושה יותר מכהן גדול. ואמרו חז”ל (מדרש רבה ויקרא כד,ו): 'במקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה', והוא כלל לכל אדם, כפי מה שעושה לעצמו גדר ערוה – כן זוכה לקדושה. וזהו שנאמר בנזיר (נזיר ד,ב) ששיבחו שמעון הצדיק, שפחז עליו יצרו וגבר עליו ע”י קבלת נזירות, לכן זכה לקדושה עליונה, שזה היה עיקר רצונו ית' בעולם”.

וכן הוא בספר 'תורת המנחה', לרבי יעקב סקילי (דרשה נה):

"וע"כ אמר בנזיר 'כי נזר אלקיו על ראשו', מה שלא נאמר בכהן גדול, מפני שהנזיר פירש עצמו מתאוות העולם השפל ומתקדש בשכל אלקי, דכתיב 'קדוש הוא לה'. וגם יש לו מעלה גדולה על הכהן, כי בכהן לא נאמר אלא (ויקרא כא, ז) 'קדוש הוא לאלהיו', ובנזיר נאמר 'נזר אלהיו על ראשו', והוא ענין נשיאות ורוממות, והוא מעלה ממעלות הנבואה, דכתיב (עמוס ב, יא) 'ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים', הדא הוא דכתיב (תהלים סו, ו): 'נתת ליראיך נס להתנוסס' וגו', ונס הוא לשון רוממות ומעלה גדולה, דכתיב (ישעיה נט, יט) 'כי רוח ה' נוססה בו', ולכך הדגל נקרא נס, מפני שמגביהין אותו למעלה להראותו לכל".

זאת אומרת, שהמעלה הגדולה של הנזיר, המרוממת אותו מעל הכהן, היא מעלת הנבואה, מה שמביא לכך שבראשו יש 'נזר אלהים' – השיער, מה שאין כן אצל הכהן הגדול.

וכן כתב רמ"ד ואלוי, תלמידו של הרמח"ל (במדבר ו, א):

"... והנה כבר כתבנו לעיל שהנזיר עולה עד אריך אנפין, דאיהו שירותא דדרגין, שגם שערות ראשו צנורות של חסד, כד"א: (דניאל ז, ט) 'ושער ראשיה כעמר נקא', והצמר רומז אל החסד כידוע. מה שאין כן בשאר הפרצופים, ששערות ראשם הם צנורות של דין. וכיון שהנזיר עולה עד עתיקא קדישא, לפיכך אסור לגלח שערות ראשו כל ימי נזרו, דבהאי דמי לגוונא דלעילא כמו שכתוב בספר הזהר, ואיך ישנה הסדר העליון אם הוא רוצה לעמוד בדבקותו, ואיך יעביר צנורות של חסד אם כל עצמו אינו אלא להתקשר בצד החסד, שבאותן הימים אינו מושך עליו בלבד חסדו של עתיקא קדישא, אלא אפילו קדושתו העליונה שאין כמותה בכל שאר דרגין קדישין, ובלבד שיגדל שערות ראשו שהם הצנורות בין של החסד ובין של הקדושה, שאם אין צנורות אין המשכה... והנה כבר ידוע שקדושתו של נזיר היא יותר חמורה מקדושתו של כהן גדול, כי כהן גדול באבא ונזיר באריך אנפין. ולכן כשם שכהן גדול אינו מטמא על שום אחד מן הקרובים אפילו על אביו ואמו, כך הנזיר לא יטמא להם במותם, 'כי נזר אלהיו על ראשו', שהיא השראת הקדושה מבחינת הכתר עליון שאין למעלה ממנה בכל הקדושות... כי המקום שנדבק בו הנזיר שהוא הקדש העליון מקור לכל הקדושות, ולכן צריך לשמור קדושת גופו בכל מיני שמירה".

נמצא אפוא שקדושת הנזיר היא הקדושה הגבוהה ביותר, שכן הכהן הגדול יונק מפרצוף אבא, ואילו הנזיר יונק מעתיק – מקור הקדושות והחיים, המקור שאין למעלה ממנו.

ה. סיכום

חכמים במדרש ראו לנכון להשוות בין קדושת ומעלת הנזיר לזו של הכהן הגדול, הן מצד הדמיון שיש ביניהם בדיני הטומאה והטהרה, והן מצד הדמיון שיש ביניהם באיסור שתיית היין. אולם אם נתבונן בצורה יותר מדוקדקת נראה שישנם הבדלים מהותיים בין הנזיר לכהן הגדול: הנזיר אסור גם באכילת ענבים, ומצווה עליו לגדל את שיערו פרע, ואילו הכהן הגדול מותר באכילת ענבים, ושותיית יין שלא בשעת העבודה, ואסור באופן מוחלט בגידול שער ראשו פרע. ואכן, תורת הסוד מסבירה שהבדלים אלו נובעים ממעלתו היתרה של הנזיר על זו של הכהן הגדול, שכן גידול שיערו הופך אותו למרכבה לכתר העליון, לפרצוף אריך אנפין, ואילו הכהן הגדול מושרש בחכמה, בפרצוף אבא, הנמוך ממדרגת הכתר. הבדל נוסף הוא: ההימנעות המוחלטת של הנזיר מכל היוצא מהגפן עניינה הפרשתו באופן בלעדי למשימת תיקון מיוחדת של חטא אכילת אדם הראשון מעץ הדעת שהיה עץ הגפן, מה שלא קיים אצל הכהן הגדול המותר באכילת ענבים.

